

מילי דמלכא

שיחות ומאמרים שזכינו לשמוע מאת
כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל

מאמר א
העומדים לבקש תפילה ותחנונים מלפניך

~~~
שיעור בהלכה

בענין ש"ץ שטעה ואמר 'הקל הקדוש' וחזר לראש התפילה
האם חוזרים ואומרים קדושה
ביום א' פרשת האזינו עשי"ת תשפ"ג

יו"ל ע"י

מכון שפה ברורה
שע"י חסידי קאסוב
ראש השנה תשפ"ה לפ"ק

- אחים יקרים אחים לדעה -

הננו בזה בקריאה של חיבה לכל קוראינו ואנ"ש היקרים שיחי
שהיות ומלאכת הכתיבה, העריכה, וסידור הגליונות, שיהיו באופן נאה ויאה ומכובד עולים ממון הרבה,
וכדי להוציא את הגליון אנו צריכים את עזרת הציבור החפץ ורוצה בקיומו

אנו פנים לעזרת הציבור הושיטו ידכם והרימו את נדבת לבכם לתרום מתנה יפה ונכבדת

וההזדמנות נאותה לתרום לעילוי נשמת יקירכם אשר בוודאי תהא
לטובת נשמתם זכות הפצת דברי תורה האלו
וגם בעת שמחתכם תבוא הברכה לכם ולביתכם

והנצחתם תונצחו בתוך הקונטרסים לפרסם עושי מצוה

ובכן אלו הרוצים בהנצחה או החפצים לתרום עקב שמחה וכן מי ברצונם לתרום לעילוי נשמת

יפנו לר' מאיר גאדינגער הי"ו במס' 917-686-5892

או להתקשר ע"ד אימייל ל **toraskosov@gmail.com**

וזכות הגדול של זיכוי הרבים תעמוד לכם להתברך בכל מילי דמיטב

הק'ימוד בגליון דהלו

יהיה לעילוי נשמתו הטהורה של

כ"ק אבינו רועינו אדונינו מורינו ורבינו

מרן שרגא פייביש בן מרן אברהם יהושע העשיל זצוק"ל

זכותו הגדול יגן עלינו ועל כל ישראל

לשמוע דרשות, ושיעורים שונים מכ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל

וכן למודעות ומאורעות שונות בקרב קהילתנו הק'

יש להתקשר לקו "קול קאסוב"

במס' 917-686-5892 או במס' 718-682-2004 או במס' 1810-370-72-972

כל הזכויות שמורות

להערות והארות או לקבל הגליון מדי שבוע בשבוע ע"י e-mail

יש לפנות להמערכת

במס' 917-686-5892

או אל **toraskosov@gmail.com**

נערך ונסדר ע"י:

העומדים לבקש תפילה ותחנונים מלפניך

עבודת התפילה וקרבת אלוקים כראוי,
מעלת התפלה בעת ההסתר אף בלי שום הרגש,
ועבודת ימי הסליחות והימים הנוראים על זה הדרך

קצת נמיכות הרוח, ובלבם חושבים לאמר, האם אכן מכל ריבוי התפילות נעשה איזה דבר, האם עשתה איזה תפלה רושם בשמים, האם פעלו התפילות את פעולתם למעלה ולמטה, וכן על זה הדרך כל מיני מחשבות עצב ותמהון לבב ונעשים כתוהים למפרע על תפילתם והתאמצותם בעתות רצון אלו. והטעם לכל מחשבות והרהורים אלו אחד הוא, כי יש קצת חסרון ידיעה בכל ענין מהות התפלה, מהי תפלה ומה רוצה השי"ת שנפעל ע"י התפלה, והיאך אכן פועלים הדברים למעשה. ונבוא לבאר הענין מעט מעט ולקרב הדברים אל השכל והלב.

שתי בחינות בתפילה, מצד הפעולות ומצד הכרת האמת

ובהקדם, דהנה בעבודת התפלה אנו רואים בעינינו דבר תמוה מעט, כי כל אחד שומע ולומד הרבה עניינים ויסודות בעבודת התפלה, והוא מתעורר פעם ועוד פעם, ועכ"ז צריך

ירח האיתנים מרובה בתפילות ותחנונים

הנה אחד מעיקרי העניינים והעבודות בירח האיתנים הנשגב, הוא עבודת התפילה, בראש השנה עומדים ומתפללים שעות ארוכות, באשר תיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה וחכמינו ז"ל תפילות רבות, על גילוי מלכות שמים, הרמת קרן ישראל, הצלחה בגשמיות והצלחה ברוחניות, זכירה לחיים וקריעת רוע גזר הדין ועוד כהנה וכהנה, וגם בעשרת ימי תשובה מרבים כמובן בתפלה ותחנונים, ובוודאי ביום הכפורים שכל כולו תפילה ותחנונים, אם בפיוטים ואם בסדר העבודה, ועוד נוסף לנו תפילה שלימה, היא תפלת נעילה הנשגבה ונעלמה, כן גם בסוכות ובשמיני עצרת ושמח"ת, בהושענות ובהקפות, ותפלת גשם וכיו"ב, עד שאפשר לומר שהחודש הקדוש הלזה עומד כולו על קוטב התפלה מן הקצה אל הקצה.

ואמנם אחר סיום חודש התפלה הזה, יש הרבה בני אדם שמרגישים

מילי דמלכא

וכעת מרגיש הוא רגשי אהבה והכרת הטוב להשי"ת שעשה עמו את כל הטובה הזאת, נמצא שהוא מכיר את השי"ת מצד הפעולה שעשה עמו ומצד המדה שעל ידה היתה זאת הפעולה בעולם, ועכשיו כשיאמר 'נשמת' בהתעוררות גדולה על כל החסד שנעשה עמו, נמצא שהוא מודה להקב"ה ואוהב אותו מצד הפעולה והמדה הזאת, אמנם למחר שכבר יחלוף רישומו של זה הנס והישועה, שוב לא יתרגש כל כך ולא יחוש רגשי אהבה כמקודם, והרי זה ממש ענין 'אהבה התלויה בדבר', אשר כיון שבטל הדבר בטלה האהבה.

אבל באמת אין זה דבקות אמת כנכון, ואין זו הדרך הנכונה והאמיתי לגשת אל התפלה, כי באמת כל עבודתינו היא להתפלל אליו ולא למדותיו^א, וצריכים אנו להתדבק בהשי"ת בעצמו ולא ע"י אמצעי כמו מידותיו ופעולותיו^ב, ועל מנת שתפעל

הוא להתעוררות תמידית, כאילו יש איזה בחינה של שכחה מיוחדת על ענין מעלת התפלה ורוממותה, והדברים צריכים ביאור, כי אחר כל כך הרבה התעוררות ודיבורים היה צריך לב האדם לבעור מעצמו כאש לזהטת בעת גישתו אל הרנה ואל התפלה, ומדוע אין הדבר כך, וזקוק הוא להתעוררות מחודשת כמעט בכל פעם מחדש, אתמהא.

וביאור הענין הוא, כי באמת כל הכרתנו בהשי"ת אינה מצד מהותו ועצמותו ית', כי הרי הקב"ה אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, ובעוה"ז עיקר הכרתנו את בוראנו הוא ע"י פעולותיו, שמכח פעולותיו בעולם אנו יודעים שיש מנהיג לבירה והוא מהווה ומחיה את הכל, ובפעולותיו ומידותיו יש לנו השגה קצת. ולכן כל ענין התפילה נגרר אחר ענין זה, ולמשל אם התרחש לאדם איזה נס או ישועה גדולה באיזה ענין,

א. הוא יסוד ידוע שהאריך בו מרן הרמ"ק בכמה מקומות בספרו הגדול פרדס רמונים, ראה שער ט"ז פ"א ופ"ב, ועיין באריכות בשער ל"ב פ"ב, ובספרי חב"ד האריכו בזה הרבה, ובעיקר ראה בספר דרך מצוותיך להצמח צדק, שורש מצוות התפילה בתחילתו באריכות גדולה.

ב. ראה לשון המהר"ל בחידושי אגדות, על דברי הגמרא (נדרים לב, ב) ביקש הקב"ה להוציא כהונה משם שנאמר 'והוא כהן לאל עליון', כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם, שנאמר 'ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ וברוך אל עליון', אמר לו אברהם וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו, מיד נתנה לאברהם. וביאר המהר"ל שם: 'ועוד יראה כי שם בן נח הכיר את השי"ת כאשר ראה את פעולת מעשיו בעולם, ומצד הזה הכיר את בוראו, ולכן אמר שם ברוך אברם לאל עליון וגו' וברוך אל עליון, כי מפני שראה ברכת

העומדים לבקש תפילה ותחנונים מלפניך

שעליהם דרשו את הכתוב 'אני לדודי ודודי לי', ובפרט עשרת ימי תשובה שעליהם קראו חז"ל (ראש השנה יח, א) את המקרא הזה (ישעיה נה, ו) 'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב', כי אז השי"ת כביכול ממציא עצמו ומתקרב לכלל ישראל, ואז הזמן גרמא לאחוז בזמנים הללו ולעשות אותם כלי מוכשר להתפלל ולהתקרב אל השי"ת כראוי, ויש אז סייעתא דשמיא מיוחדת בזה.

אהבת השי"ת לכלל ישראל כמו האב לבנו יחידו ובוהא אפשר לשנות הגזירה

ולתבונן קצת באהבת ה' האמיתית הנ"ל, אפשר לקחת נקודה אחת כדוגמא בעלמא ממה שרימז בקדשו המגיד הקדוש מקאזניץ זי"ע בספרו עבודת ישראל (פרשת ראה, ד"ה בנים אתם), ונרחיב מעט את דבריו הקדושים ממה שנוגע לענינינו. כי הנה אצל האדם הרי המחשבה מושלת

התפלה כראוי על האדם להתדבק בהשי"ת לגמרי ולא ע"י אמצעי סופו להתבטל. ובאמת תחילת הענין היא מעילא לתתא, לדעת היטב שהשי"ת אוהב אותנו באופן שלמעלה מטעם ודעת, ואין אהבה זו תלויה בדבר לפי המצוות והמעשים טובים שעושה האדם, אלא אהבה עצמית כאהבת אב לבנו, וכשהאדם מתבונן בזה ומשריש בקרבו את הקשר העמוק והנפלא הזה עם אביו שבשמים, ממילא ניגש הוא אל התפלה כשלבבו בוער באש אהבה שאינה תלויה בשום דבר, ואינו צריך להתחדשות חיצונית מצד הפעולות המתרחשות עמו.

והנה בוודאי שאין זה מן המלאכות הקלות שבמקדש, להתפלל בעומק כזה ובהכרה ודבקות נפלאה כזאת, אבל יש זמנים מיוחדים שהם עתות רצון, שהשי"ת פונה לכלל ישראל ואומר להם 'שובו אלי ואשובה אליכם', ומעיקרי הזמנים האלו הם חודש אלול וימי הרחמים והסליחות

אברהם ואשר פעל הש"י עמו מצד הזה היה מכיר את הש"י, ולכך ראוי להקדים ברכת אברהם כי מפני זה עצמו הכיר בוראו, אבל אברהם היה מכיר את הש"י מצד עצמו לא מצד פעולותיו רק מצד עצמו, וההכרה שהיה לשם מצד פעולותיו אין זה דבר מחויב ומוכרח שיהיה רק הוא דבר אפשרי, וכל דבר אפשרי יש לו סלוק והסרה שאם לא היה לו הסרה היה מחויב לא אפשרי לכך היה לכהונה של שם הסרה, אבל אברהם היה מכיר הש"י מצד עצמו והוא מחויב שיהיה, ומאחר שהיה מכיר הש"י מצד אשר הוא מחויב והדבר שהוא מחויב אי אפשר שיהיה לו הסרה, לכך לא היה הסרה לכהונתו כי הוא דבר מחויב והבן זה".

ג. הא לך חלק מלשון קדשו שם: בנים אתם לה' אלקיכם, בילקוט (רמז תתצ) ראה, שחיבב הקדוש ברוך הוא את ישראל יותר ממלאכי השרת וכו' ומי חביב יותר,

מילי דמלכא

עליו, ומוליכה אותו לכל אשר תחפוץ, ואף אם האדם חפץ עכשיו לעשות
כי המחשבה היא הכח החזק שבאדם, דבר אחד, או לחשוב ענין אחד, יכולה

מי שהקב"ה משבח עמידתו שנאמר (ישעיה סו, כב) כן יעמוד זרעכם ושמכם. וכתוב
(שיר השירים ז, ח) זאת קומתך דמתה לתמר וכו', נקראו העליונים בנים וכו' וישראל
נקראו בנים, בני בכורי ישראל וגו' (שמות ד, נב) עיין שם. הנהה הקדוש ברוך הוא
ברא עולמות עליונים הנקראים מלאכים המוני מעלה הם אבא ואימא כחדא
שריין וכחדא נפקין. פירוש הענין, כי במחשבתו הקדומה לכל הקדומות המכונה
לפי השגתינו באות י' שהוא כמו גולם. והסכים במחשבתו לברוא העולם להתענג
על פי עבודתינו בבחינת ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מט, ג), ויהיה למלך על
כל הארץ. וההתפארות ומדותיו עם מלכותו נקרא ב"ן וב"ת זכר ונקבה. והם
נקראים אותיות ו"ד כנודע, וכשנתמלא המחשבה מהיות בן ובת, אז נעשה
הצירוף יו"ד. וגם כל אב שרוצה וחפץ להוליד בן ובת, צריך שיהיה לו אשה
לעומתו נקראת אם המקבלת ממנו ומציירת הולד, דהיינו מרצונו בן ובת שהם
ו"ד מזאת המחשבה ממילא נעשה בחינת אם הנקרא ה' הנעשה מאותיות ו"ד
הנ"ל כנודע, ולכן הם נקראים כחדא שריין, כי אמא נכללת באבא באותיות ו"ד
שהם מילוי אות יו"ד, ואחר כך כשמתיחדין אבא ואימא בפועל נקרא ישראל
סבא ותבונה המציירת צירוף ומוציאה לפועל צירוף תבונה בן ובת. ומעתה מבואר
פירוש המדרש, העליונים נקראו מלאכים וגם ישראל נקראו מלאכים, כי העליונים
הם אבא ואימא וישראל הם בחינת זכר ונקבה כנודע וכו"ל. ונקראו גם כן
מלאכים ככתוב ברכו ה' מלאכיו, כמו מעשה דרבי ישמעאל כהן גדול שראה
אכתריאל יה' צבאות אלהי ישראל כדאיתא במסכת ברכות (ז א) ואמר לו
ישמעאל בני ברכני ואמר יהי רצון וכו', הכוונה היתה להוריד השפע מהמוני
מעלה לבחינת אלהי ישראל, וזה פירוש הכתוב ברכו ה' מלאכיו, להבריק ולהמשיך
לה' הנקרא זעיר אנפין ממלאכיו, והבן וכו', והטעם נפרש על זה שכתבנו בשם
הזוהר אבא ואימא ספסל תחותיך, כי למטה בעולם השפל המחשבה שבאדם הוא
המושלת עליו ומנהיגו לכל צד, מה שאין כן הקדוש ברוך הוא הוא נושא הרצון
ומנהיג המחשבה והוא בעצם גבוה מעל גבוה מבחינת מחשבה ורעיון ולית
מחשבה תפיסא ביה כלל, רק שהוא מתלבש ברצונו הטוב בבחינת מחשבה כדי
שנשיגהו קצת. ואמר הגאון החסיד קדוש ה' מהו' לוי יצחק שלזה רמזו חז"ל
במאמרם (מדרש תהלים יח) שלא כמדת בשר ודם מדת הקדוש ברוך הוא כי בשר
ודם משאוי למעלה ממנו והקב"ה למעלה ממשאו, ופירושו כנ"ל, כי המשאוי הוא
שם וכינוי להמחשבה והמדות עכ"ל. וכן מה שאמרו (סוטה לה א) ארון נושא את
נושאו, והבן. ומסיים הילקוט ומי חביב יותר מי שהקב"ה משבח עמידתו, ואל
טעה לומר חס ושלום כי התחתונים גבוהים במעלה מהעליונים, כי בפח הזה
נפלו כמה טועים אשר חלפו דת והפרו ברית אלהי ישראל על ידי טעותם אשר
אי אפשר לספר כי אם מפה לאוזן, אמנם הענין הוא, כי בודאי העליונים למעלה,

ה העומדים לבקש תפילה ותחנונים מלפניך

מחשבתו להסיח את דעתו לדבר אחר, והמחשבה כביכול, והוא מנהיג את ובוזה נמצא שהמחשבה היא בעלת הבית על האדם, אמנם אצל הקב"ה אשר 'לא כמחשבותי מחשבותיכם' (ישעיה נה, ח) אין הענין כן כלל, אלא הוא למעלה מעלה מכח המוחין אותו מעט מעט מן המעט].

רק שהתחנונים הם חביבים יותר, כי מעבודת המלאכים אין תענוג שהם עובדים תמידית, אבל מישראל למטה הנלחמים עם יצרם וכובשים אותו וסרו מרע ועושים הטוב והישר, ועליהם הוא אומר (שיר השירים ה, א) אכלו רעים, הם רעים דלעילא דלא מתפרשין, שתו ושכרו דודים, דלתתא הגורמים התענוג, והבן. וזה שאמר בילקוט זאת קומתך דמתה לתמר, שהקב"ה משבח את ישראל שהם שוים בקומה כתמר, דסליק דכר ונוקבא כחדא, דהיינו כשהבן הוא חכם ומתנהג כראוי, ישמח אב, כי כן רצה וחפץ במחשבתו. כי אב הוא מלשון רצון, כמו שכתוב (דברים כה, ז) לא אבה יבמי, וכן אם ישראל מכשירים מעשיהם למטה אז קומתם דמתה לתמר, הם עולמות המחשבה אבא ואימא דסלקין דכר ונוקבא כחדא, והתענוג מתגדל שהן הם צדיקים וישרים כאשר עלו במחשבה וכו', ועל פי זה יבואר מה שכתב האר"י ז"ל בכוונת חודש אלול המוכן לתשובה בפסוק (ישעיה מג, טז) הנותן בים דרך, כי דר"ך מאיר בן שהוא מדת מלכות, ועל ידי דרך זה נפתחין י"ג מקורות של י"ג תיקוני דיקנא עיין שם. ולכאורה תמוה דמאי הכרחית לזה שמאיר שמות אלו במלכות שיפתחו י"ג מקורות עליונים. ולפי מה שכתבתי ניחא, דהנה כל משפיע שבעולם אי אפשר שישיפיע כל אשר יש לו לחבירו, דאם לא כן ישאר ריק מבלי חיות, אלא על כרחו צריך המשפיע לקבל מבחינה שלמעלה ממנו שפעו, ואחר כך משפיע לבחינה שלמטה ממנו. וכן בנידון דידן, כיון שדרך זה משפיע למלכות ומאיר בו, ממילא שהוא מקבל שפעו ממקום היותר גבוה והם הי"ג מכילין, והבן וכו', והנה המדרש הזה הגם שסמך עצמו על הפסוק הנ"ל בנים אתם, כוונתו על סוף פסוק בך בחר ה' להיות לו לעם סגולה, כי סגולה היא סגול, שעל ידי ישראל נעשה הקדוש ברוך הוא בחינת בחור כארזים ומשתעשע בהם, כמו האב שנוטל התינוק בין שתי ידיו, כן צורת סגול"ל שתי נקודות הם בחינת שני ידיו והשלישית הוא כאשר ישא האומן את היונק. ובטעמים ונגינות נקרא סגולתא והוא תענוג יותר כשאב מתענג עם בנו ומגביהו ומנטלו ומנשאו על ראשו ומתענג בו. וזה שכתוב (תהלים קלה, ד) ישראל לסגולתו, ומרמז תלת נקודין לבחינת שלושת אבות, חסד נכלל בגבורה וגבורה בחסד, לכן אברהם שהוא החסד נצרך באש הוא הגבורה, ויצחק סוד הגבורה מראהו כלבונה נכלל בחסד מראה לבן. עד יעקב שהוא שלימו דאבהן אשר ממנו יצאו כהנים ליום ישראל עם סגולה הגורמים התענוג והשפעות טובות אמן, עכ"ל בדילוג כמה קטעים.

כפי מה שמתחנן אליו ומראה לו שאין לו על מי להשען אלא עליו, ובוטח רק בו, כך מעורר אהבתו הפנימית כאב לבנו, ואז מתבטלים הגזירות ומשתנים המחשבות להיטיב לו.

ובלשון קדשו של המגיד זי"ע בסוף דבריו שם: "בך בחר ה' להיות לו לעם סגולה, כי סגולה היא סגו"ל, שעל ידי ישראל נעשה הקדוש ברוך הוא בחינת בחור כארזים ומשתעשע בהם, כמו האב שנוטל התינוק בין שתי ידיו, כן צורת סגו"ל, שתי נקודות הם בחינת שני ידין והשלישית הוא כאשר ישא האומן את היונק, ובטעמים ונגינות נקרא סגולתא, והוא תענוג יותר כשאב מתענג עם בנו ומגביהו ומנטלו ומנשאו על ראשו ומתענג בו" עכל"ק.

עת רצון שאז נשפעת אהבה עצומה לכלל ישראל

ואבן, כאמור לעיל לאו בכל הזמנים יש ביד האדם להתבונן בעומק זה, אבל יש זמנים מיוחדים אשר נשפע על האדם ממרומים הארה גדולה ואהבה עצומה, ומצפים ומחכים לו שיעורר אהבה זו למעלה, ואז הוא שעת הכושר לתפוס ענין זה ולהכנס להיכל נפלא זה, והמגיד זי"ע בתוך דבריו שם באמת מקשר את כל הענין להי"ג מכילין דרחמי שנשפעים עלינו בחודש אלול, כי אכן בימי הרחמים והרצון השי"ת מאיר פניו אלינו, ויכול האדם להרגיש את

והנה לפי זה לכאורה לא שייך כלל לשנות את מחשבתו ורצונו של הקב"ה כביכול, כי הרי אין כאן מחשבה שאפשר לפתותה ולהוליכה לכאן או לכאן, שהרי הקב"ה הוא בעל המחשבה ולא להיפך כנ"ל, ואם עלה ברצונו ומחשבתו יתברך לפעול איזה דבר מי יאמר לו מה תעשה. אמנם, יש כביכול אופן אחד לשנות את מחשבת הקב"ה, והוא באופן שכשבנו אהובו של הקב"ה, אדם מישראל, מעורר את האהבה שיש להקב"ה אליו מצד היותו בן חביב ונחמד, ומראה להקב"ה שאין לו על מי לסמוך ואינו יכול לפנות לשום מקום ולאף אחד, רק על אביו שבשמים הוא סומך כגמול עלי אמו, אזי מתעוררים רחמיו של השי"ת עליו ומשנה את הגזירה וההחלטה.

והרי זה כדמיון בן קטן שהולך לבכות לאביו על איזה דבר שטות שעשה והנזק שקרה לו וכיו"ב, אזי אף שהוא דבר שטות והבן עצמו אשם בזה, אבל בזה עצמו שמעורר אצל אביו הרגש פנימי זה שהוא סומך עליו כי הוא בנו אהובו, ואין לו שום יכולת אחרת להושיע את עצמו, ממילא מתעורר אצל האב ענין עצמי ופנימי זה שהוא מקושר לבנו בעצם, ונכמרים רחמיו על בנו, ומרים אותו על ידיו ומשתעשע עמו ומראה לו פנים שוחקות. וכן הענין למעלה באבינו שבשמים, שיש ביד האדם כביכול לשנות את מחשבת השי"ת,

ז העומדים לבקש תפילה ותחנונים מלפניך

להם, לפי מעשיו של עכשיו אני דנו, וזהו 'באשר הוא שם'.

ובזה פירשו מה שמתעטפים בעטיפת ישמעאלים דווקא, ואומרים אז את הפסוק 'מה יקר חסדך אלקים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון' (תהלים לו, ח), והיינו כי אנו חוסים בצל כנפיך בבחינת 'באשר הוא שם' דווקא, אשר נתגלה אצל ישמעאל, והיינו שיש בחינה שאומר השי"ת אין משנה אצלי מה שהיה קודם ומה שיהיה אחר כך, אם עכשיו האדם טוב ומקבל על עצמו להיות טוב, אני דן אותו לפי מעשיו של עכשיו.

ובאמת ענין זה נעשה ע"י שאדם מעורר את הנהגה זו באהבה גדולה, ואומר להשי"ת 'בצל כנפיך יחסיון' אני חוסה רק בצל כנפיך ואין לי שום דבר חוץ ממך, ובוזה מעורר כמים הפנים לפנים אהבה גדולה ונפלאה אליו, ואין דנים אותו על מה שהיה ויהיה, רק 'באשר הוא שם'. ולכן קוראים בתורה פרשה זו של מעשה ישמעאל בראש השנה, כי בזה מעוררים הנהגה זו, ובימים האלו צריך כל אחד לבוא להשי"ת ולומר לו הרי אני יודע בעצמי שאיני טוב, וחטאתי הרבה לפניך, אבל בפנימיות אני טוב ורוצה להיות טוב ולחסות רק בצל כנפיך, ואז מתעורר גם עליו הנהגת אהבה וחסד והשי"ת מרחם עליו ומגלה לו בחינת 'באשר הוא שם' ונמתקים מעליו כל הדינים והקטרוגים.

הצמאון הגדול הזה ויכול להתדבק באהבה פנימית ונפלאה זאת. ויכול להתרומם בהרגשה של 'ידיד נפש אב הרחמן', שהשי"ת הוא ידיד שלי, ומשתוקק עלי שאקיים 'אני לדודי', ואז יהיה 'דודי לי' בתוספת מרובה, וכנסת ישראל אומרת באלו הימים 'חכו ממתקים וכולו מחמדים זה דודי וזה רעי' (שה"ש ה, טז). וצריך להעמיק ולחזק קשר נפלא זה עד שיהיה לזה השפעה במשך כל השנה, ולא יוכלו המים הרבים לכבות את האהבה העצומה הזאת.

לחסות בצל כנפי השי"ת ולהמשיך הנהגת 'באשר הוא שם'

יודוע מספה"ק על ענין עטיפת הטלית כעין עטיפת ישמעאלים (ע"י טור או"ח סימן ח'), כי לכאורה מה לנו לדמות עם הטלית הקדושה דווקא לישמעאלים. אבל הענין הוא, כי מצינו כשגירש אברהם את הגר ובנה ישמעאל, בהיותם במדבר כלו המים ותשלך את בנה תחת אחד השיחים, ונאמר שם (בראשית כא, יז) 'וישמע אלקים את קול הנער וגו' מה לך הגר אל תיראי כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם', והביא שם רש"י את דברי חז"ל, שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים, רבנונו של עולם, מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר, והקב"ה השיבם, עכשיו מה הוא צדיק או רשע, אמרו לו צדיק, אמר

מילי דמלכא

במציאות של חושך והסתר, וכעין מה שמצינו בספר הקדמון 'מאירת עיניים' (לרבי יצחק דמן עכו תלמיד הרמב"ן, פרשת ראה יד, א) שהאריך לבאר מה שנראה כי האדם ע"י הדעת שבו לכאורה סובל יותר מהבהמה שאין בה דעת, וזה לשונו: "כי ידוע הוא שהאדם כל ימיו בעמל וביגיעה, ואפילו בשעה שהוא נח, כל חלבו ממשמש ונפשו נקטה עליו במחשבות רבות. והבהמה אין לה צער ולא מחשבה, אלא אוכלת ושותה בעתה בלי תוגה ואנחה, ואע"פ שהיא עמלה לצורך בני אדם אינה עמל בעיניה, ובלבד שלא ירבה עליה האדם העול יותר מכדי כחה, וכאשר היא נחה היא בשלוה ובהשקט ואין לה אנחות ומחשבות על מה שהיה או על מה שעתיד להיות. ומה גורם זה לאדם, הנשמה החכמה שנתן בו השם יתברך יתרון על הבהמה, והנה עם כל זה העמל והצער הזה יש לאדם יותר מן הבהמה, אם לא יהיה השארה לנפשו יותר מן הבהמה, א"כ מה יתרון לו בכל עמלו ומה פשעו ומה חטאתו, והלא 'הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא' (דברים לב, ד), ואיה אמונתו של הקב"ה ואיה צדקתו וישרו שהאדם יהיו כל ימיו מכאובים לעבוד את בוראו, ואחר כך לא יהיה לנפשו השארות, א"כ הבהמה טובה ממנו, השופט כל הארץ לא יעשה משפט חלילה חלילה. אלא על כרחך כיון שהקב"ה אל אמונה ואין עול והוא

אבל באמת צריכים אנו להכין עצמינו בעבודה גדולה לגילוי זה, והיינו שקשר נפלא זה יימשך גם לכל השנה, ולא כאשר בא כן י"לך, ובחודש אלול אשר ימינו יתברך פשוטה באהבה גדולה לקבל שבים, יש לעורר אהבה פנימית זו, ולהמשיכה לכל השנה כולה, שיחסה תמיד בצל השי"ת כבן המתחטא אצל אביו ומעורר רחמיו עליו. וכן ענין 'אני לדודי ודודי לי' רומז על בחינת קדושין, בבחי' הרי את מקודשת לי', שהוא ענין התקשרות ודבקות אמיתית בקשר בל ינתק, ויש להתקשר עם השי"ת בחודש הזה כל כך עד שלא ינתק כל השנה כולה.

אין משפיעים האהבה בכל עת כי השי"ת חפץ לראות שעובדים אותו גם בעת ההסתר

והנה התעוררות אהבה נפלאה זו אינה נשפעת מן השמים בכל עת, ואף גם בעתות רצון אלו יש ימים שהאדם מרגיש שלבו אטום כאבן, ואינו בדרגת אהבה ובהירות כדבעי למהוי, כי השי"ת חפץ לראות שבניו אהוביו מתרפקים אליו גם בלי שום טעם והרגש, אלא גם בתוך החושך וההסתר מכירים ויודעים שאין להם על מי לסמוך רק על אביהם שבשמים.

ובל מעלתו של האדם הוא שיכול בכח הדעת לשבר המחיצות אף

להתגבר עליהם, ולהתבטל להשי"ת בבטחון גמור כגמול עלי אמו, וע"י זה יוכל להתעלות מעלה מעלה בכח הדעת, מה שאין בכח אף בריה להתעלות ולהתרומם כל כך.

וידוע מהרה"ק קדוש ישראל מרוזיין זי"ע שפירש על הפסוק (במדבר כג, כג) 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל', כי כוונת הפסוק הוא בדרך תימה ושאלה גדולה, שאפילו

צדיק וישר, יש לנפש האדם השארת אחרי צאתו מן הגוף, לקבל תשלום גמול מעשיה מכל אשר עשתה בהיותה בגוף מדה כנגד מדה בשלימות" עכ"ל. והנה אף שנקט חילוק זה לענין השארת הנפש וקבלת שכר לנצח, מובן שעומק הדברים הוא גם בהיותו בעולם הזה, שלא ניתן הדעת לאדם לרעתו, אלא כל מהות עבודתו היא שדווקא בתוך הטרדות והדאגות יוכל לבחור בתוקף דעתו

ד. וראה דברים נחמדים שכתב בזה בעל משך חכמה בפרשת עקב על הפסוק 'ובו תדבק', וז"ל: "ובו תדבק, רבינו משה פירשו לענין להידבק בתלמיד חכם, והרמב"ן ביארו על הדבקות המיוחד ליחידים, ישתוקקו לשמו בכל פעולותיהם ומחשבותיהם, והמה מעון לשכינה. וזה אין מדרך המצוה על רמי המעלה לבד. אמנם לדעתי היא מצוה פרטית כוללת כל אנשי האומה, כל אחד לפי ערכו, וזה מה שלא מצאנו בתורה רק רמזים עליה, וזהו ענין הבטחון, שהפליג ירמיהו וקלל (ירמיה יז, ה) 'ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו', ודוד בכל תהלותיו אחז בה (תהלים כו, א) 'בה' בטחתי לא אמעד', (שם קטו, ט) 'ישראל בטח בה'. וישעיהו אמר (כו, ד) 'בטחו בה' עדי עד'. והענין, כי יש בטחון מוסרי, כבטחון העם בהמלך כי הוא ידאג למחסורם. ויש בטחון טבעי, כמו האשה תבטח בבעלה כי הוא ידאג בעד מחסורה. ויש בטחון יותר חזק, כבטחון הבן באביו המלך, כי ידאג בעדו כמו שדואג עבור עניני עצמו ויזמין לו כל מחסורו. כל אלה הענינים נקבצו אצל השי"ת "הוא מלכנו, הוא אבינו", אם כן "הוא יושיענו" (ע"פ ישעיהו לג, כב). ומסיבת האמונה כי השם דבוק לנבראיו להכין להם טרפם וצרכם, ולהגן עליהם מהמדות והחולי, והעדר הענינים הנדרשים, ומרגיש עליהם יותר ממה שמרגיש האדם, וכביכול (ישעיה סג, ט) "בכל צרתם לו צר". והוא בעל היכולת האחד האמיתי הנצחי, ויודע כל מקריו ומצפוניו ועלילות בני אדם, אם כן הוא חושש לטובתם, יותר מהם על עצמם. אם כן הלא יהיה האדם יושב בטח ושליו ושקט, ולא יעשה הסיבות המוכרחות רק למה שהטילה על הנבראים גזירת הבורא יתברך, כמו שדבר בארוכה החסיד בשער הבטחון. וזה הענין נקרא 'ובו תדבק', שכיון שיצייר האדם שהוא דבוק להשגחה העליונה מהשי"ת, ומרגיש השי"ת בעניניו יותר ממה שמרגיש האדם בעצמו, וכמו שדרשו על (שמות ג, ז) "כי ידעתי את מכאוביו", ובאגדת בראשית על "מה אקוב" וכו'. אז האדם בטוח ונח, ואינו דואג מאומה לעניניו, כי מה יועיל יכולתו נגד יכולת הבורא הדבוק

ובן מצינו בחז"ל (ברכות ז, א) שרבי ישמעאל כהן גדול נכנס לפני ולפנים וראה את אכתריא"ל י"ה ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא, ואמר לו השי"ת ישמעאל בני ברכני, ואמר לו יהיה רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין. והדבר תמוה ופלאי, וכי השי"ת צריך ברכה, והרי בידו לעשות כל מה שחפץ. אבל ענין זה הוא יסוד גדול, שכביכול השי"ת יושב ומצפה שבניו יעבדוהו, ויש לו תענוג נפלא ונורא מעבודתם, וכביכול הוא ית' מחכה לברכתם, היינו שימשיכו את השפע בכל העולמות, ויעוררו את רצונו להמשיך חסדים ורחמים¹. ואף שאין

הצדיקים יתפעלו לעתיד לבוא ויתמהו תמיהה גדולה האיך היה שייך שעבדו בני ישראל את השי"ת בהסתור פנים נורא כל כך, שהרי הענין הוא ממש מעל לדרך הטבע, איך בכזה חושך ענן וערפל, שכל העולם שטוף בגשמיות ותאוות מזוהמות עומדים כמה אנשים ופורשים מכל זה במסירות נפש עצומה, ולבם ובשרם מרננים לא-ל חי, ואף שאינם מרגישים ורואים כלום הם מאמינים בו והולכים אחריו באש ובמים. ולהשי"ת יש תענוג עצום ונפלא מעבודה זו, ורק לעתיד לבוא יתגלה 'מה פעל א-ל', את גודל ההתקשרות והנחת רוח ובחינת 'אני לדודי ודודי לי' שנתגלה בזה, דווקא בעבודה מתוך החושך והערפל, אשר שם האלוקים דווקא².

עמו, ומרגיש בהעדריו כביכול, וזה נקרא דביקות, והיא מצוה כוללת בבחינות שונות לכל אנשי האומה בלא הבדל. וכמו שאמרו על קרא (תהלים לב, ז) "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנהו" - אפילו רשע ובוטח בה', חסד יסובבנהו (ילקוט לתהלים שם רמז תשיט), שבענין שהוא בוטח יושיענו ה' מצד החסד", עכ"ל.

ה. והרי זה כיוסף הצדיק בשעתו, כשהשליכוהו לתוך הבור, שלא ידע כלום ולא הרגיש כלום וראה רק חושך ומרירות נוראה, והיה בתוך בור עם נחשים ועקרבים, אבל התחזק בה' אלוקיו, ודווקא ע"י כל המהלך הזה וע"י שהתגבר על הנסיון בתוך מצרים ערוות הארץ, זכה למדריגה גדולה ועצומה להיות הצדיק יסוד עולם לעד ולנצח נצחים.

ו. וראה דברים נוראים שכתב בזה הרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע (עבודת ישראל ליקוטים, ד"ה הנה אנו אומרים), ונעתיק קצת מלשונו הקדוש הנוגע לענין זה: "ולהבין הענין קצת דרך משל נאמר, כדרך החתן וכלה כשמתיוחדים בחדר מדרך הכלה לברך לחתן ולומר לו תזכה לאורך ימים ולהתיחד באהבה מעתה ועד עולם, ולפעמים שהכלה איננה משכלת כל כך מדרך החתן ללמד אותה הברכה, כלומר ברכני בברכה שאזכה לשבת עמך לעולמים. ומבשרי אחזה כביכול, שלכן מסכים ואומר

העומדים לבקש תפילה ותחנונים מלפניך יא

והיינו שכל אחד אפילו הפשוט שבישראל נעשה עמו נס, והיה בבחינת התפשטות הגשמיות, שהגופים והמציאות הגשמית לא תפסה מקום, ונתעלו לבחי' נשמות בלי גופים.

אבל הן בעוונותינו הרבים אבדנו כל אלה, ואין לנו לא חוט שני ולא כהן גדול, ולא נסים שנעשו בבית המקדש, אבל מה שכן יש לנו עדיין, הוא החוט השני הפנימי, פנימיות הלב שמשותקת להשי"ת בכל לבו ונפשו, ואף גם כשהחושך מלאה הארץ, ויש הסתר פנים גדול והלבבות אטומים, אבל את הנקודה הפנימית אי אפשר לקחת מאיתנו, וצריך כל אחד לעבוד את בוראו בתוקף אמונתו אף שאינו מרגיש כלום, ובזה גורם אהבה ושמחה ותענוג בכל העולמות.

ויש מימרא מצדיקים, על הפסוק 'תשורי מראש אמנה' (שה"ש ד, ח) שבפשטות מדבר הפסוק על הגלויות אשר מתקבצות לבוא לארץ ישראל לעתיד, ובצפון ארץ ישראל יש הר הנקרא אמנה, ועומדים עליו ורואים את ארץ ישראל ונותנין שיר של הודיה, כמ"ש רש"י שם. ובמדרש (שה"ש רבה שם) פירשו 'אמנה' מלשון אמונה, שבזכות האמונה זוכים לשיר

אנו רואים בעת הגלות איך נפעלת ברכה זו, ואין רואים את רושם העבודה והתפלה, אבל צריך להאמין בזה באמונה גדולה וחזקה ולא ליפול ברוחנו בשום אופן, ולעתיד לבוא יתגלו כל התיקונים והאורות אשר פעלנו בעבודתנו.

בזמן בית המקדש ראו הדברים במוחש מה שאין כן בזמן הגלות ואכן בזמן שבית המקדש היה קיים, היה אפשר לראות ולהוכיח מיד מה נפעל בגבחי מרומים, כי היה חוט השני שכשהשי"ת היה מלביץ עוונותיהם של ישראל מיד הוי רואים בחוש שהחוט השני מתלבן, והיה התגלות אלוקית במוחש לראות שהשי"ת אוהב את בניו ומרחם עליהם. וכן הכהן גדול היה נכנס לקדש הקדשים והיה מופשט לגמרי מחיזו דהאי עלמא, וכמו שכתוב (ויקרא טז, יז) 'וכל אדם לא היה באוהל מועד מבואו ועד צאתו', שגם הכהן גדול לא היה אז בבחינת אדם, ולא היה שם שום מציאות גשמית, וכשיצא בשלום מן הקודש, ראו כולם בחוש את אהבת השי"ת לבניו. ואפילו אצל האנשים הפשוטים, הרי היה שם את הנס של עומדים צפופים ומשתחוים רווחים,

---

ימלוך ה', דהיינו שמלמד הקדוש ברוך הוא להמקדישים שמו בקודש שיברכוהו כמאמר ישמעאל בני ברכני, וכן יברכו אותו שימלוך לעולם לדור ודור", עיי"ש עוד.

נשבר ונדכה ויש לו נחת רוח דווקא מהביטול הגמור של הבעל תשובה המרגיש עצמו בתוך חושך ואפילה ותולה עצמו רק על רחמי השי"ת.

ובחינה כזאת היא ההתקשרות האמיתית, אשר פותחת את כל השערים, ואם מתפלל באופן כזה, אף שלמעשה אין מרגיש בזה גודל אהבה, ואין מרגיש שתפילתו אכן פועלת, אבל צריך לזה אמונה חזקה כצור החלמיש, לדעת שיש להקב"ה נחת רוח עצומה מזאת העבודה דווקא, ובוודאי אין תפילתו חוזרת ריקם. ויתפלל באופן זה, שיצטק אל השי"ת, רכוננו של עולם, אין אני כלום ואין לי כלום, ואני נשען רק עליך ומתפלל רק אליך על כל מה שאני צריך, ואף שאיני רואה ומרגיש כלום אבל בוודאי אתה שומע אותי ותתן לי כל מחסורי, ודווקא תפלה כזאת גורם קרבת אלוקים באמת, וקרוב ה' לנשכרי לב ואת דכאי רוח יושיע.

עיקר העבודה בראש השנה לא על קבלת התפילה כי אם על עצם התפילה

והנה הרבה אנשים חושבים שעיקר העבודה בראש השנה הוא שיקבל השי"ת את תפילתם, אבל צריך לדעת שאין זה תכלית המכוון, כי בראש השנה עצם הענין שאנו נשפטים לפניו, וכולם עוברים לפניו כבני מרון, ואנו זוכים לעמוד בביטול

שירה עי"ש. ואמרו צדיקים עומק נפלא בזה, כי בעת שיעמדו ישראל על ההר אמנה, וירצו להכנס לארץ ישראל, יאמרו עדיין אנו רוצים לעבוד את השי"ת עוד רגע אחד בבחינת האמונה שהיה בגלות, כי להקב"ה יש נחת רוח שאין כמותו מן העבודה שעובדים בימי ההסתור והחושך, וירצו ישראל לשמחו עוד מעט קט בבחינת העבודה הגדולה הזאת, באמונה פשוטה ותמימה.

במקום שבעלי תשובה עומדים

וביסוד זה של גודל העבודה דווקא בעת הסתר שאין מרגישים כלום, יש לפרש מאמר חז"ל שאמרו (ברכות לה, ב) במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין. דהנה הבעל תשובה כשעומד לפני הקב"ה, בפרט בימים האלו שהם ראשים לכל השנה ונגזר ונחתם בהם הדין על האדם, הנה לבו נשבר בקרבו בידעו האיך הכעיס את בוראו ומרד בו, והוא בוש לעמוד לפני מלכו, אבל מאידך הצדיק אשר לא חטא, הגם שמרגיש גדלות הבורא ובוש מלפניו, אבל בדקות הוא מרגיש שיש לו איזה מקום לעמוד לפני בוראו, ומתפלל ברוחב הלב [וכמובן] אשר צדיקי אמת עבדו גם עבודה של בעל תשובה, ואין כוונתנו רק על הענין שבו ולא בפועל [ממש], ולכן הבעל תשובה חשוב ממנו, כי השי"ת חפץ ביותר בלב

העומדים לבקש תפילה ותחנונים מלפניך י

ובשעומדים על ההבנה ונקודת האמת הזאת, שאיש יהודי מבין שהוא לבד עם השי"ת ואין לו שום דבר חוץ מזה, ומשליך את עצמו לפניו בביטול גמור, כבר אינו צריך שום דבר יותר מזה, וזה לו הקרבת אלוקים הכי גדולה, וכמו שנאמר בפסוק (דברים ד, ז) 'כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו, והיינו אשר זה עצמו מעלה נפלאה עד מאד, אשר בכל קראנו אליו, כל אחד בכל מצב, ה' אלוֹקינו קרוב אלינו ושומע שוועתנו, ומה לנו יותר מזה. וכאמור לעיל, שצריך לתפוס את ההרגש וההבנה הזאת ולהאירה לכל השנה,

ובפחד כעני בפתח לפני השי"ת, זה עצמו קרבת אלוקים שאין למעלה ממנה¹. וכמו שידוע (וזה"ק ח"ג קצה, א) שיש ג' בחינות בתפילה, 'תפילה למשה', 'תפילה לדוד' ו'תפילה לעני', והדרגא הגבוהה ביותר היא 'תפילה לעני', והנה מה נאמר בהתפילה לעני ומהי בקשתו, 'תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו' (תהלים קב, א), עצם הדבר שיכול לעמוד לפני ה' ולשפוך שיחו שם בקרבת אלוקים זהו בקשתו, ואינו מתעסק אם נתמלא הבקשה והתפילה או לא, כי בעצם הדבר שזכה לעמוד לפני ה' ולהתחנן לפניו כבר זכה לכל הטוב, ואינו צריך יותר.

ז. ובדומה למה שכתב מרן השפת אמת זי"ע כמה פעמים, ראה ראש השנה תרל"ט: "אמרו לפני זכרונות שיעלה זכרונכם לפני לטובה, פירוש אף כי בלא"ה מי לא נפקד כהיום הזה וזכר כל היצור לפניו בא, אבל ע"י שבני" מבקשין הזכירה שיעלה זכרוניו לפניו ית' אעפ"י שיודעין שזו הזכירה הוא למשפט, ומ"מ יש לכל איש ישראל להבין ולהשכיל כי גדלה מעלת הזכירה לפני הבורא ית' שהוא אב הרחמים וכדאי להיות נשפט רק שיעלה זכרוניו לפניו ב"ה, ועי"ז שבני ישראל יודעין זאת עי"ז יעלה זכרוניכם לפני לטובה, ועי"ז עצמו הופך הקדוש ברוך הוא מכסא דין ויושב על כסא רחמים. שע"ז בני" ממתיקין הדינים ועושיין ממדה"ד רחמים, שהרי מבררין שהזכירה לפניו ית' למשפט הוא טובה גדולה ומתנה מהשי"ת להיות נזכר לפניו ביום הזכרון כנ"ל" ע"כ. ובחג הסוכות תר"ס כתב בזה הלשון: "כתיב שמחה לצדיק עשות משפט, ובנ"י עמך כולם צדיקים לכן מן המשפט של ר"ה ויוהכ"פ באים אל השמחה בחג. וזה שכתבו דמיני לולב סימנין דנוצחין דינא, זה שבאין מן המשפט עצמו לשמחה, דנעשה מן הדין עצמו ישועה ושמחה. ובמדרש [יעלז] שדי כו' ירננו עצי היער כי בא [כי] בא לשפוט הארץ בר"ה ויוכ"פ, ע"ש פרשת אמור, כי בני" מבינים כי במה שכל באי עולם עוברים לפניו במשפט הוא כדי לזכות אותנו, ולכן יש לשמוח במה שנזכרין לפניו במשפט, ולעתיד עתידין כל באי עולם לשמוח בזה. ז"ש כי בא כי בא לשפוט. ב' פעמים כי בא. פי' שמרננים על כי בא ה'. והגם כי בא לשפוט מ"מ שמחים בביאת ה' שמבינים כי באור פני מלך חיים אעפ"י שבא לשפוט" עכ"ל.

שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא כלים", והדברים ידועים. ולכן באמת מרבים בימים האלו להזכיר את י"ג מדות הרחמים בסליחות ובתפלות עוד פעם ועוד פעם, כי כל הרחמים והסליחות בעתים הללו באים מכח גילוי י"ג מכילין דרחמי.

והנה הדברים עמוקים וטמירים, שנתגלה גילוי עצום ונורא כל כך של 'רחמי אינם כלים' דווקא במצב הזה של אחר חטא העגל, כי באמת כלל ישראל היו אז במצב נפול וירוד עד מאד, בושים ונכלמים באופן שלא ישוער, האיך יתכן שאחר כל הגילויים במתן תורה, בעודם בתוך ארבעים יום למעמד החופה וגילוי האהבה הגדול הזה מאת השי"ת, יפלו לתוך עוון מגונה כזה של עבודה זרה. והנה דווקא בתוך מצב נמוך ומבוזה כזה גילה להם השי"ת סוד גדול כזה, שתמיד באיזה מצב שיהיו ובאיזה דיוטא תחתונה שיפלו, אבל רחמי השי"ת כרחם אב על בנים אינם כלים לעולם, ויש ברית כרותה להשי"ת עם כלל ישראל שתמיד יוכלו לחזור בתשובה ולעורר רחמי שמים ואהבה נפלאה.

והרי לן שאף אם האדם במצב של חושך והסתר, אבל יש לו תמיד קשר נפלא עם השי"ת, והשי"ת רוצה

ולא לשכוח ממנה בצום גדליה, ולא נהיה רק כישמעאל אשר רק 'באשר הוא שם' הוא טוב, אלא נמשיך ענין פנימי זה לכל השנה כולה.

גילוי י"ג מדות הרחמים לאחר חטא העגל דוקא

והנה כל הדבר הגדול הזה מושרש הוא כבר בשורש העת רצון המתגלה בחודש אלול ובחודש תשרי, כי הנה מה שימים אלו הם ימי רצון ומתגלים בהם י"ג מדות הרחמים, מיוסד הוא על זה שבראש חודש אלול עלה משה להר לקבל הלוחות השניות, והיה שם ארבעים יום עד יום הכפורים שבו ירד עם הלוחות ונתגלה שמחל הקב"ה לכלל ישראל על אותו עוון. והנה כל ענין הסליחה והכפרה הם באים מכח י"ג מדות הרחמים שגילה השי"ת למשה אחר חטא העגל, כי משה ביקש 'אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכך ואדעך' ואח"כ אמר לו השי"ת 'אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם', ואז גילה לו את י"ג מדות הרחמים, וכדברי רש"י שאמר לו אז: "לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה, שכשנצרכת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור וכו' ללמדך סדר בקשת רחמים וכו', וכסדר זה

העומדים לבקש תפילה ותחנונים מלפניך

ק"ו מכלל ישראל שהיו במתן תורה במדריגה הגדולה ביותר, ואלא רק אם הקב"ה בעזרו הרי הוא יכול לו, והרי שבזכירת מעשה העגל יש לימוד גדול לאדם שיבטל את עצמו באופן מוחלט להשי"ת ויאמר אל ה' רק אתה יכול לעזור לי, ואז באמת יתגלו עליו י"ג מדות הרחמים באהבה גדולה ויקרב אותו השי"ת בימין צדקו. וזהו עומק גילוי מדות הרחמים אחר הנפילה בחטא העגל, כי בחטא הזה הבינו שא"א מבלעדי השי"ת כלל, ונתבטלו אליו לגמרי בתשובה שלימה מעומקא דלבא, ולכן זכו שנתגלה אז יגמח"ר. ומשם נקח אנו לעבוד את ה' תמיד בכל עת, ובפרט בעת הרצון של ימי הרחמים והסליחות.

והנה מכאן נקח תשובה להא דהרבה בני אדם יש להם קשיים גדולים בעבודת ה', ומתהלכים בעצבות עם מחשבות אולי אין הקב"ה חפץ בעבודתם, שהרי כ"כ קשה וכבד עליהם כל ענין של עבודת ה', ואינם מבינים מדוע עלה בגורלם כך, דהרי הם רוצים לעבוד את ה' באמת ואם כן למה יש להם את כל הצער והקושי הזה.

אבל האמת לאמיתה היא להיפך, כי השי"ת יש לו נחת רוח עצום דווקא מעבודת האדם בעת הצער, ששובר את המחיצות ומשליך יהבו על השי"ת בפשטות ובאמונה, ועובד את ה' כשור לעול וכחמור למשא בלי

בו וחפץ בעבודתו, ויש לו להתחזק תמיד בסוד הי"ג מדות של רחמים ובבחינת 'וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם' אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי.

ע"י הביטול הגמור מגלה את גודל האהבה והרחמים

והרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע (עבודת ישראל פרשת בלק, ד"ה וישת) הביא בשם הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע בביאור ענין 'וביום פקדי ופקדתי', כי מה שעשו ישראל את העגל הרי זה מורה שיש בהם כח רע אשר עדיין לא נתקן, והנה אם כן נמצא שלא קיבלו את התורה רק מפני שהם טובים בטבע, שהרי יש להם גם חלק הרע, ובהכרח קיבלו את התורה בבחירתם העצמית, וגם אחר החטא עשו תשובה בבחירתם, ואם כן תמיד גם כשאזכור את מעשה העגל להרע, אזכור ענין זה שהחטא מראה שבבחירתם בוחרים הם בטוב ומתגברים על חלק הרע, אם כן הרי שזכירת מעשה העגל הוא לטובתן של ישראל, עיין שם.

והנה לדרכנו נאמר על זה הדרך, כי בחטא העגל נתגלה שיש עדיין רע בקרב ישראל, אף אחר כל הגילויים והחיבה היתרה של מתן תורה, ואם כן הוא הרי שאין ביד האדם להתגבר על יצרו כלל וכלל,

השכינה ומצערה באופן נורא ואיום רח"ל. וזה לעומת זה הדבר להיפך, כי בכל מצוה ותפילה מרומם את השכינה ומעלה אותה יותר למעלה בעלייה אחר עלייה.

ונמצא שכשארם הולך לעבוד את השי"ת באמת, אזי מתלבשת בו השכינה הק' לסייעו בעבודתו ולרוות נחת דקדושה ממנו, והרי השכינה היא מלאה יסורים ומכאובים מכל החטאים והעוונות, ולכן כאשר עובר את השי"ת באמת הרי מרגיש גם הוא יסורים ומכאובים וקשיים גדולים, כי הוא מתחבר עם השכינה הקדושה, ובוודאי שיש מעבודתו תענוג ונח"ר גדול עד מאד, וגם הוא ירגיש בעתיד את תענוג זה, אבל בעת העבודה עצמה קשה לו עד מאד.

לחוש שום דבר, ויש להשי"ת שעשועים גדולים מכל זה.

עבודת ה' בסוד בנין קומת השכינה והשתתפות בצערה

ובאמת בעומק הענין הביאור לכל זה הוא, כי הנה ידוע אשר כבוד ה' מלא את כל הארץ, והוא ענין 'שכינה', היינו מדת מלכותו יתברך, שהוא החלק אלוקות השורה למטה בארץ. והנה השכינה נקראת 'כנסת ישראל' והיא מתלבשת בתוך נשמות ישראל כידוע מפי ספרים וסופרים, וכאשר חוטא האדם אזי השכינה הקדושה סובלת את העוון, והיא מחוללת מפשעינו, וכל פגם ופגם אדם פוגם הרי הוא דוחק רגלי

ח. וכלשון הידוע שהעתיק השל"ה הקדוש (מסכת שבועות, נר מצוה ח-ט) ממכתב רבי שלמה אלקבץ, שלמדו יחד בליל שבועות ושמעו את השכינה הק' מדברת עמם וז"ל: "ובעת שהתחלנו ללמוד המשנה, ולמדנו שתי מסכתות, זיכנו בוראנו ונשמע את קול המדבר בפי החסיד נר"ו, קול גדול בחיתוך אותיות, וכו' והתחיל ואמר, שמעו ידידי המהדרים מן המהדרים, ידידי אהובי. שלום לכם, אשריכם ואשרי יולדתכם, אשריכם בעולם הזה, אשריכם בעולם הבא, אשר שמתם על נפשכם לעטרני בלילה הזה, אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר חובקת אשפתות, ועתה החזרתם עטרה ליושנה. התחזקו ידידי, התאמצו אהובי, שמחו ועלצו ודעו כי אתם מבני עליה, וזכיתם להיות מהיכלא דמלכא... לכן בניי התחזקו ואמצו ועלצו באהבתי בתורתי ביראתי. ואילו הייתם משערים אחד מאלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות מהצער אשר אני שרויה בו, לא היתה נכנסת שמחה בלבכם, ולא שחוק בפיכם, בזוכרכם כי בסיבתכם אני מושלכת בעפר... את כל הדברים האלה דבר אלינו, ושמעה אזנינו, ורבות כהנה וכהנה מענייני החכמה, כמה וכמה הבטחות גדולות. וכולנו געינו בבכיה מרוב השמחה, וגם בשמענו צרת השכינה בעונותינו, וקולה כחולה המתחננת אלינו, ואז נתחזקנו עד אור הבוקר ולא פסק גירסא מפומנא בגילה ורעדה".

העומדים לבקש תפילה ותחנונים מלפניך

התפילות בראש השנה על ענין כבוד שמים וגילוי מלכותו יתברך

ואם נתבונן נראה שרוב רובם של התפילות ביום קדוש זה אינם סובכות סביב הצרכים הגשמיים, אלא בעיקר בענין כבוד שמים ומלכות השי"ת, כגון 'ובכן יתקדש שמך', 'ובכן תן כבוד ה' לעמך', 'ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם', 'מלוך על כל העולם כולו בכבודך' ועל זה הדרך, וכן הפיוטים רובם בענייני רחניות ומלכות השי"ת ומיעוטם בענייני גשמיות, ולכאורה יש לתמוה, והרי ראש השנה הוא יום דין, ודנים את האדם על כל מעשיו וענייניו, ולמה לא יבקש ויעתיר בעיקר על כל צרכיו במשך כל השנה.

וביאור הדבר יהיה בדרך משל, כמו שותפות של בעל ואשתו, שאם האשה עושה כל מה שצריכה לעשות עבור בעלה ודואגת עבורו ומתמסרת לו תמיד, שוב אינה צריכה להרבות בבקשות ותחנונים על צרכיה, כי בדרך ממילא ממלא הבעל את כל הצטרכותה, שהרי היא מסורה אליו תמיד. וכן הדבר גם בענייננו, כי אם אנו בני א-ל חי נדאג להשי"ת ולשכינה הקדושה, ונהיה מסורים אליה תמיד לבקש עליה ועל התגלות כבוד שמים בכל העולם, ממילא אין צריך כ"כ לבקש על הצרכים הפרטיים, והקב"ה ממלא הכל בבחינת 'טרם יקראו ואני אענה'.

לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בכל עבודה ובפרט בראש השנה

ואכן לפני כל מצוה שעושה האדם יש לו לכוון ולומר שעושה המצוה 'לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה', היינו להעלות השכינה וליחדה עם דודה באהבה וקדושה נפלאה, והיא חובה קדושה שאין ביד האדם להפטר ממנה ולחשוב, שאם הוא הולך לו כ"כ קשה אזי סימן הוא לו שאין הבורא חפץ בעבודתינו, כי האמת הוא ההיפוך הגמור, כי הרי כל הקיום שלנו בגלות הוא רק בכח הלבוש הזה הנקרא 'שכינה הקדושה', ובלעדי השכינה אין לנו שום קיום ותקוה ותכלית, והיא סובלת עבורנו סבל גדול ומחוללת מפשעינו ועוונותינו, ומפני שהיא סובלת כ"כ בעבורנו, צריכים גם אנו להיות אנשים נאמנים לסבול עבורה, להחלימה ולהחיותה ולהעלותה מבור תחתית.

ובכל השנה כולה יש לנו עבודות ותיקונים גדולים עבור השכינה הקדושה, כגון בכל תפילת שמונה עשרה שנקרא בפי המקובלים שאז בונים את קומת השכינה, ובפרט בעת תיקון חצות שמתפללים ובוכים על צער השכינה, ועוד כהנה וכהנה, אבל אפשר לומר שעיקר בנין השכינה הוא ענין תפילותינו בראש השנה, שהרי אז מתפללים אנו על מלכות שמים, ועל גילוי כבוד שמים בכל העולם, והוא ממש תפילה ועבודה ארוכה למען בנין קומת השכינה ועלייתה.

מילי דמלכא

המניעות והקשיים שהוא מתגבר עליהם, ואדרבה כל תיבה ותיבה הוא כמו אבן גדולה שמשליך על הסט"א^ט, ומונע את רצונה להשפיל ח"ו את השכינה הקדושה, והאדם צריך לדעת איזה כוחות עצומים נתנו לו מן השמים, שיש בידו לבנות את קומת השכינה ובכל תיבה ותיבה זורק באמבע"ס על הסט"א וכל כת דיליה, וגורם תענוג עצום לאביו שבשמים.

ובורדאי כשניגשים לומר הי"ג מדות של רחמים, צריך לדעת באיזה כוחות עצומים עוסקים כאן, צריך לומר התיבות הקדושות לא כמצות אנשים מלומדה, אלא בפתחת הלב גדולה עד מאד, בהתלהבות רותחת, באהבת ה' גדולה ועצומה אשר רשפיה רשפי אש שלהבת י-ה, ובזה משבר את כל המחיצות וגורם התקשרות גדולה של ישראל לאביהם שבשמים, באהבה אמיתית ולא מצד סיבות חיצוניות, רק אהבה והכרה עצמית שאינה בטלה עולמית, שלא יתפעל לעולם מכל טומטומי הלב והחשכות וההסתר פנים, ויבין נאמנה באמונה גדולה מה רוצים ממנו ומה מצפים מעבודתו הגדולה.

וביתר עומק, הגם שיש באמת דין בשמים כמו שאמרו חז"ל, אבל כל הדין והמשפט סובבים באמת סביב נקודה אחת, והיא מלכות שמים, דהיינו בנין השכינה ועלייתה, ולפי גילוי כבוד שמים שיתגלה מכל נברא כן יהיו כל צרכיו, שהרי גם יסוריו ומכאוביו וגם צערו ויסוריו הכל תלוי בשכינה הק' המתלבשת בו, ממילא לפי הדין והגזירה שתגזר עליה לפי עבודת האדם, כן יהיה הפועל יוצא מזה לענייני האדם בגשמיות וברוחניות, ואם נכתב האדם לאתרו לחיים המשמעות היא שבשנה זאת יהיה ריבוי כבוד שמים שיצא ממנו וממילא יהיה גם שפע גדול בגשמיות או להיפך ח"ו [וכמובן שיש בזה הרבה חשבונות שמים עמוקים מאד, וכוונתנו בכלליות הענין], וא"א להאריך בזה ותן לחכם ויחכם עוד.

התחזקות באמונה לדעת גודל קדושת עבודת התפילה ותיבותיה

ועכ"פ צריך כל אחד להתחזק ביותר באמונת אומן, לדעת שבכל תיבה ותיבה הוא בונה את קומת השכינה, ויש נח"ר עצומה מכל

ט. וכמו שמצינו בדוד המלך ע"ה כשהלך להלחם עם גלית לקח חמשה חלוקי אבנים מהנחל, ומהם זרק על גלית הפלשתי ונצחו. ואיתא בזה"ק (רע"מ ח"ג רעב, א) שהחמשה חלוקי אבנים המה כנגד התיבות 'שמע ישראל הוי"ה אלוהינו הוי"ה', וכולם התאחדו יחד בתרמילו של דוד הרי 'אחד', ואת האבן בבחינה הזאת זרק על גלית. והרי שתיבות קריאת שמע המה בבחינת אבנים שאפשר לנצח עמהם את הסט"א כדוד שנצח עמם את הפלישתית, ואכמ"ל.

העומדים לבקש תפילה ותחנונים מלפניך יט

ובכן יעזור השי"ת שנזכה להכין
עצמנו כראוי להימים
הקדושים והנוראים, להתקשר
בתפילותינו להשי"ת בהתקשרות אמת,
ולעשות נחת רוח לפניו, ויהיה ומלאה
הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים,
וקרב הימים אשר בן ישי חי ויסיר
מאיתנו את כל המחיצות והסתר
הפנים, ונזכה לראות בחוש מה פעלנו
בכל אלו העבודות בימי החושך בכל
רגע ורגע, במהרה בימינו בביאת
משיח צדקנו אמן ואמן.

שיעור בהלכה שמסר מרן רבינו הגה"ק זצוק"ל

בענין ש"ץ שטעה ואמר 'הקל הקדוש' וחזר לראש התפילה

האם חוזרים ואומרים קדושה

ביום א' פרשת האזינו עשי"ת תשפ"ג

כך היה מעשה בבית מדרשינו בשבת שובת שנת תשפ"ג, שהש"ץ טעה ואמר 'הקל הקדוש', וחזר לראש התפילה כדין, וכשאמר 'מחיה המתים' ענו כל העם 'אמן' בהתלהבות יתירה כאשר בדעתם לומר שוב קדושה, ותיכף התחילו 'נקדישך...', ורבינו יושב במקומו ומראה בידיו להפסיק ולישב שוב, ושלא לחזור ולומר שוב קדושה. מיד הראו התלמידי חכמים לפני רבינו כמה ספרי הפוסקים, וכולם טענו שלא כן הוא הדין, ושלא כן כתוב במטה אפרים וכו', ורבינו לא התפעל מכלום ואמר שכך הוא הפסק.

ולמחרתו ביום א' בבוקר אצל שיעור הקבוע של יום א' בשילוב עם שיעור לבחורי קודש במסגרת ישיבת בין הזמנים, מסר רבינו השיעור הזה, להסביר את הפסק הנ"ל, מהיכן יצא לו, על אף שהוא כנגד רוב הפוסקים.

בדבר השאלה, על בעל תפילה שטעה ואמר 'הקל הקדוש'.

בראשית הדברים ראוי להתחיל ממקור ההלכה, שהרי דעת הפוסקים - המטה אפרים (סימן תקפ"ב ס"ח) ועוד^א, שצריכים לחזור ולומר שוב קדושה. ואילו אנחנו לא עשינו כן בביהמ"ד, וברצוני להסביר סיבת הדבר.

הנה שאלה זו בנויה על שני הלכות. א', עיקר דין ש"ץ שטעה ב'הקל הקדוש', האם צריך להתחיל שוב מראש השמו"ע, או רק מברכת 'אתה קדוש'. ב', האם צריכים לחזור ולומר קדושה.

והנה ידוע לכל דברי הגמרא בברכות (יב:): כל השנה כולה אדם מתפלל 'הקל הקדוש', 'מלך אוהב צדקה ומשפט', חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים שמתפלל 'המלך הקדוש' ו'המלך המשפט'. וכן נפסק

א זה לשון המטה אפרים: שליח צבור שטעה ולא אמר 'המלך הקדוש', צריך לחזור לראש, וצריך לומר שנית סדר קדושה, עכ"ל. וכן כתב השערי תשובה סימן תקפב סק"א. קיצור שולחן ערוך סימן קכט ס"ג.

להלכה (רמב"ם הלכות תפילה פ"ב הי"ח. שו"ע או"ח סימן תקפב ס"א).

והלכה זו שונה מאמירת 'זכרינו' ו'מי כמוך', שאם שכח לאומרם אין צריך לחזור (שו"ע שם ס"ה), אבל ההלכה של אמירת 'המלך הקדוש' היא לעיכובא, ואם שכח ואמר 'הקל הקדוש' צריך לחזור.²

אמנם למעשה לא כל הראשונים סוברים כן, אלא הראב"ה (ברכות סימן מ) והבעל המאור (ברכות ו: מדפי הרי"ף) ועוד ראשונים סוברים, שהלכה זו היא רק לכתחילה שצריך לחתום 'המלך הקדוש', אבל אינו צריך לחזור אם טעה וחתם 'הקל הקדוש'.

אבל רוב הפוסקים שאנו הולכים בעקבותיהם, דהיינו הרי"ף (ברכות ז:), הרמב"ם (הלכות תפילה פ"י הי"ג) והרא"ש (ברכות פ"א סימן טז), כולם סוברים שצריך לחזור, וכן היא דעת רוב הראשונים, וכן נהוג הלכה למעשה כמו שפסק השו"ע (או"ח סימן תקפב ס"א).

והנה בברכות (לד.) איתא: טעה בשלש ראשונות חוזר לראש וכו', אמצעיות אין להם סדר.

ועל מה שאמרו 'אמצעיות אין להם סדר', פירש רש"י (ד"ה אין להן סדר): ואם דלג ברכה אחת ואחר כך נזכר בה, אומרה אף שלא במקומה. וכן פירשו שם עוד ראשונים, והיינו שאם דילג ברכה אחת מן האמצעיות, ההלכה היא שאומרה במקום שנזכר ואין צריך לחזור.

אבל למעשה דעת הראשונים אינה כן, דזה לשון הרמב"ם (שם ה"א): ואם טעה באחת מן האמצעיות, חוזר לתחלת ברכה שטעה בה, ומשלים תפלתו על הסדר. וכן כתבו הרי"ף (ברכות כד.) והרא"ש (ברכות פ"ה סימן ט) ועוד פוסקים, וכן פסק השו"ע (סימן קיט ס"ג): אם דילג או טעה בברכה אחת מהאמצעיות, אינו צריך לחזור אלא לראש הברכה שטעה או שדילג,

ב ומה שאין אנו חוזרים אם שכח לחתום 'המלך המשפט', כבר כתבו הפוסקים והשו"ע (סימן קיח), שבימי הגמרא היו אומרים כל השנה 'הקל אוהב צדקה ומשפט', אבל אנחנו שגם בשאר השנה אומרים 'מלך אוהב צדקה ומשפט', אינו מעכב לומר 'המלך המשפט'.

ג כן כתב הטור (או"ח סימן תקפב) בדעת הראב"ד (הלכות תפילה פ"י הי"ג). וכן כתב רבינו יונה (ברכות ז. מדפי הרי"ף) בשם רבני צרפת. וכן דעת שבלי הלקט (סדר ראש השנה סימן שה).

ומשם ואילך יחזור על הסדר.

אבל בדברי הגמרא 'טעה בשלש ראשונות, חוזר לראש' כו"ע מודים דלהלכה למעשה צריך לחזור לראש התפילה.

ולכן ש"ץ שטעה בעשי"ת ואמר 'הקל הקדוש', ההלכה הפשוטה היא שחוזר לראש התפילה, וכמו כן צריכים לחזור ולומר קדושה, כיון שהקדושה שאמרו מקודם הרי היא נחשבת כמו שאינה.

והנה, בירושלמי (ברכות פ"ה סוף ה"ג) איתא מעשה כזה: בטיטיי [-איש ששמו בטיטיי שעבר לפני התיבה], אישתתק באופנייה [-נשתתק בשעה שאמר 'האופנים וחיות הקודש', והעמידו שליח ציבור אחר במקומו], אתון ושיילון לרבי אבון [-באו ושאלו את רבי אבון, מהיכן יתחיל השליח ציבור השני]. אמר לון רבי אבון בשם רבי יהושע בן לוי, זה שעובר תחתיו יתחיל ממקום שפסק. אמרין ליה, והא תנינן מתחילת הברכה שטעה זה. אמר לון, מכיון דעניתון קדושתא כמי שהוא תחילת ברכה [-מכיון שכבר עניתם קדושה דהיינו 'קדוש קדוש קדוש' שבברכת יוצר אור, נחשב 'האופנים' כתחילת ברכה חדשה, ולכן אין השליח ציבור השני צריך לחזור לתחילת ברכת יוצר אור].

והיינו, שמאחר שכבר אמרו קדושה של ברכת יוצר, נחשב כתחילת הברכה, ומתחיל מ'לקל ברוך נעימות יתנו'.

וכתב רבינו יונה על הגמרא בברכות שם (כג: מדפי הרי"ף ד"ה ומהיכן) שכן ההלכה כהירושלמי. והירושלמי אכן מובא בהפוסקים ובטור ושו"ע (או"ח סימן נט ס"ה) שכן ההלכה להתחיל מ'לקל ברוך'.

וזה לשון הטור שם: ואם טעה ש"ץ בברכת יוצר אור בענין שצריך אחר לעמוד תחתיו, אם טעה מקדושה ואילך אין השני צריך להתחיל אלא מקדושה ואילך, אף על פי שבשאר ברכות שטועין בה צריך השני להתחיל מראש הברכה שטעה הראשון, שאני הכא שהקדושה חשיבה בסוף ברכה.

והבית יוסף שם אכן מביא דברי הירושלמי, וזה לשונו: ירושלמי בפרק אין עומדין (שם) בטמיה... וכתבוהו שם ה"ר יונה (שם) והרא"ש (שם פ"ה סימן יח) ז"ל. וכן כתבו הגהות מיימוניות בהלכות תפלה פרק י' (ברמב"ם

דפוס קושטא הלכה ג') בשם סמ"ק (מצוה יא)... ולענין מעשה, הרוצה לסמוך על הירושלמי כיון שכתבוהו הנך רבוותא אין מוחין בידו.

והרמ"א בדרכי משה שם (אות ז) כתב על זה: ולי נראה דאסור להתחיל מראש לבטלה, מאחר שהפוסקים האחרונים הסכימו לסמוך אירושלמי, ואין הדבר תולה בדעת הרוצה כדמשמע מדברי בית יוסף.

והנה לשון המחבר שם (ס"ה): אם טעה בברכות יוצר בענין שצריך לעמוד אחר תחתיו, אם טעה מקדושה ואילך אין השני צריך להתחיל אלא ממקום שפסק. וכתב על זה הרמ"א: דהיינו שמתחיל מקדושה ואילך, ואם טעה קודם קדושה צריך להתחיל בראש.

וכעת נבוא לדון בשורש הדברים, האם דין זה הוא הלכה כללית בדיני קדושה, או הלכה פרטית בברכת יוצר אור. כלומר, האם אפשר לקחת לדוגמא את השאלה הזאת של ברכות קריאת שמע, ולדרוש כן גם על ברכת 'אתה קדוש' שבשמו"ע.

ובפשטות יש לומר חשבון כזה, שהנה הברכה הראשונה של יוצר אור מתחילה ב'יוצר אור' ומסתיימת ב'יוצר המאורות', והיא ברכה ארוכה אחת, ונידון השאלה הוא בשליח ציבור שנשתתק בשעה שאמר 'והאופנים וחיות הקודש', דהיינו באמצע הברכה, ואם כן היינו צריכים לומר שיתחיל השני שוב מראש הברכה, והנה אנו רואים שלמעשה אין אומרים כן, אלא מה שאמר כבר יצאו ידי חובתן, והשליח ציבור השני אינו חוזר לראש הברכה, אלא מומשיך ממקום שפסק הראשון.

ואם כן היינו צריכים לדון ק"ו, ומה אם באמצע הברכה אומרים כן, שאין צריך לחזור לראש הברכה, כל שכן אם באמת אמר שלוש ברכות שלימות, רק שטעה בסיום הברכה השלישית ואמר 'הקל הקדוש', ודאי שאינו צריך לחזור, ומדוע יש להורות לו לחזור לראש השמו"ע ולומר שוב קדושה, והרי כבר אמר שלוש ברכות, ולמה צריך לחזור.

ובאמת דעת הרמב"ם והרשב"א ועוד ראשונים, שהבבלי חולק על הירושלמי, שהנה הרמב"ם השמיט הלכה זו המבוארת בירושלמי, וכתב על זה הבית יוסף (שם ד"ה ואם טעה): ואינו יודע למה השמיטו הרמב"ם ז"ל, ומצאתי בתשובה להרשב"א (ח"א סימן לה) שכתב, ההיא דאישתתק באופנייא לא

משגחנין ביה אי אתיא דלא כגמריין עכ"ל, ואפשר שזה היה טעמו של הרמב"ם, דאם איתא דהוה סבירא ליה לתלמודא דידן הכי לא הוה שתיק מיניה, עכ"ל הבית יוסף.

וביותר ביאור כתב הפני יהושע (ברכות לד.), שהרי בבבלי (שם) אמרו 'אמר רב הונא, טעה בשלש ראשונות חוזר לראש', וזה טענה חזקה נגד דברי הירושלמי, שהרי במעשה דהירושלמי השליח ציבור נשתתק באמצע הברכה ממש, ואף על פי כן רבי אבון פסק להם שהשליח ציבור השני לא יחזור לראש. ואם כן הרי הדברים ק"ו, ומה אם בנידון דהירושלמי אינו חוזר לראש. בנידון דהבבלי שכבר אמר ברכת 'מגן אברהם' בשלימותה, ואמר ברכת 'מחיה המתים' בשלימותה, ואמר קדושה כהלכתה, וכבר נמצא בברכה השלישית, ודאי שאינו צריך לחזור לראש. והנה אנו רואים שאף על פי כן אמר רב הונא שחוזר לראש, ואם כן בהכרח צריך לומר שהבבלי פליג אירושלמי, שאם לאחר אמירת שתי ברכות שלימות עדיין חוזר לראש על אף שכבר אמר קדושה, כל שכן אם הוא באמצע ברכה אחת ממש שצריך לחזור לראש.

ואכן זו היא שאלה דידן שעליה באנו לדון עכשיו, בש"ץ שטעה בעשי"ת ואמר 'הקל הקדוש' האם אינו צריך לחזור לראש התפילה מאחר שכבר אמר קדושה. והנה לפני כל הנ"ל נמצא, שלדעת הרמב"ם נחלקו בזה הבבלי והירושלמי.

והנה אמנם דברינו צודקים על פי חשבון, אבל פלפול זה יתכן רק אילו הירושלמי לא היה מביא הלכה זו של 'טעה בשלש ראשונות חוזר לראש', אבל מזה נעשה שבאמת גם הירושלמי (ברכות פ"ה ה"ג) מביא הלכה זו, ואם כן שוב אין לנו לומר שנחלקו בזה הבבלי והירושלמי, אלא צריכים אנו ליישב את הסתירה בדברי הירושלמי עצמו, שמביא את ההלכה של 'טעה בשלש ראשונות חוזר לראש', ומביא גם במעשה של בטיי את דברי רבי אבון שאינו חוזר לראש, ושני הלכות אלו אינם עולים יחדיו מק"ו הנ"ל.

ובעצם דבר זה עצמו הוא קצת תימה שהרמב"ם ישמיט את הירושלמי מפני הבבלי, שהרי ידוע שבדרך כלל כשיש מחלוקת בבלי וירושלמי הרמב"ם נוקט כדברי הירושלמי. ואמנם לא בכל המקומות הדבר כן, אבל יש הרבה

הלכות ברמב"ם שאינם עולים יפה לפי הבבלי, ועם הירושלמי מתיישבים שפיר, ובאמת זה חלק גדול מהקושי כשלומדים רמב"ם.

[יש גם מערכה מה'קאזניצער' מגיד זי"ע על הטעם שכתב הרמב"ם על הקטרת קטורת, אשר גדולים וטובים הרעישו על הרמב"ם הזה, והוא ז"ל הסביר היאך כיוון הרמב"ם בדיוק לסוד הענין עפ"י דברי הזוה"ק, ובעצם הוא דבר פלא, שהרי עדיין לא היה אז הזוהר באתגליא, ורק מעט לאחר תקופת הרמב"ם נתפשט הזוהר, ועפ"י דברי המגיד מקאזניץ מצינו כמה הלכות ברמב"ם שדוקא לפי דברי הזוהר מתיישבים שפיר, מוכח אם כן שבאמת כבר אז היה הזוהר מצוי אצל יחידים, שהרי גם מצינו שהראב"ד מביא באיזה מקום את דברי הירושלמי בקדשים, על אף שאינו בנמצא אצלנו, ולא היה אצל הפוסקים, אלא שבאמת אצל יחידים היה בנמצא].

והנה הרמב"ם בפרק י' מהלכות תפילה (הלכה ג-ד) כתב וזה לשונו: שלח ציבור שטעה ונבהל ולא ידע מהיכן יתחיל ושהה שעה, יעמוד אחר תחתיו... ומהיכן הוא מתחיל, מתחילת ברכה שטעה בה ראשון אם טעה באחת מן האמצעיות, אבל אם טעה באחת מן השלש ראשונות מתחיל השני מן הראש.

הרי לנו בבירור, שאם טעה בברכה השלישית ואמר 'הקל הקדוש' שצריך לחזור לראש, אף לאחר שכבר אמרו קדושה. אבל באמת מהרמב"ם אי אפשר להביא ראיה, שהרי אינו מביא דברי הירושלמי כלל כנ"ל. אבל המחבר בשו"ע אכן מביא שניהם, בסימן קכ"ו (ס"ב) כתב, שאם טעה בשלש ראשונות חוזר לראש, ובסימן נ"ט (ס"ה) נקט להלכה כמעשה דהירושלמי בנשתתק ב'האופנים', וכתב 'אם טעה בברכות יוצר בענין שצריך לעמוד אחר תחתיו, אם טעה מקדושה ואילך אין השני צריך להתחיל אלא ממקום שפסק', ובדבריו אלו שפיר יש לתמוה כנ"ל, שאם בשלש ראשונות שבשמו"ע הדין הוא שהטעה באחת מהן חוזר לראש, על אף שהם בעצם שלש ברכות נפרדות, מדוע בברכת יוצר אור שהיא באמת ברכה אחת, אם נשתתק

ד המהר"ם שפירא מלובלין צוק"ל מביא בספרו אור המאיר (סימן לא) כמה דוגמאות לזה.

ה ראה מה שכתב החיד"א בספרו שם הגדולים (מערכת ספרים אות י ערך ירושלמי): כתבתיו... דנראה מהראב"ד בהשגות פ"ב בדבורים (ה"ו)... שהיה להם ירושלמי דסדר קדשים... והראב"ד בפירוש ספר יצירה (שאינו הראב"ד בעל השגות הרמב"ם) כתב, שהוא ראה בתלמוד ירושלמי מסדר קדשים, היות באמצע.

באמצע אינו חוזר לראש, אלא השני מתחיל ממקום שפסק הראשון.

והנה המאירי (ברכות לד. ד"ה מי שטעה בתפלה) כתב: יש מי שאומר, שאם טעה שליח צבור בתפלה שניה שלו ב'אתה קדוש', ודלגה או שחתמה כחתימה אחרת, אינו חוזר לראש, שלא יהא צבור צריכין לענות קדושה פעם אחרת, אלא חוזר ל'אתה קדוש', ויש סעד לדעתי לדבר זה ממה שהזכרנו במשנה בשם תלמוד המערב, עכ"ל.

והיינו שראייתו היא מהירושלמי (ועיין עוד מה שכתב שם על המשנה), שענין הירושלמי הוא שלא רצו להצריך לחזור ולומר קדושה, ועל זה אומר המאירי, שאם כן בהכרח ההלכה של 'טעה בשלש ראשונות חוזר לראש' נאמרה רק ליחיד, שאם טעה בתפילת הלחש אפילו בברכה השלישית חוזר לראש התפילה. אבל אם הש"ץ טעה בחזרת התפילה וחתם 'הקל הקדוש' במקום 'המלך הקדוש', שאם יחזור לראש התפילה הרי יצטרכו לחזור ולומר קדושה, במקרה כזה יש לפסוק לו שיחזור רק לראש הברכה שטעה בה - 'אתה קדוש', ולא לראש התפילה, כיון שמה ל'המלך הקדוש' אצל 'מגן אברהם', והרי הם ברכות מחולקות ממש [וק"ו מ'לקל ברוך' שהיא ברכה אחת עם 'יוצר אור', ובכל זאת אם הראשון נשתתק לאחר שאמרו קדושה - 'קדוש קדוש קדוש', שוב השני אינו חוזר לתחילת הברכה אלא ממשיך 'לקל ברוך'].

והיינו שההלכה הידועה שאם טעה בשלש ראשונות חוזר לראש, כל זה דוקא אם לא יצטרכו מחמת כן לחזור ולומר קדושה, אבל בכל גוונא שהדבר כרוך באמירת קדושה פעם שניה, עושים מעין פשרה שאין חוזרים אלא מלאחר קדושה, ולא לראש התפילה.

ואם כן מדברי המאירי הללו חזינו, שהנה הוא מדמה קדושה של יוצר אור - 'קדוש קדוש קדוש' לקדושה של שמו"ע - 'נקדישך ונעריצך', ועושה פשרה נפלאה, שיש לנו לחלק בין תפילת הלחש לחזרת הש"ץ, ובחזרת הש"ץ שיש בה קדושה אין חוזרים לראש התפילה, והכרעה זו בנויה על זה שרבי אבון הורה שהש"ץ שעומד במקום 'טיטיי' ימשיך מ'לקל ברוך' ולא יחזור לתחילת הברכה, מפני שכבר אמרו קדושה.

ובכך הכל בא על נכון, שאפשר לומר שבאמת כולם סוברים כהירושלמי, ושפיר המחבר והרמ"א בסימן נ"ט פסקו כהירושלמי, שאם טעה בברכת 'יוצר אור' מקדושה ואילך, אין הש"ץ השני צריך לחזור לראש הברכה, אלא ממשיך ממקום שפסק הראשון, ולעומת זאת בסימן קכ"ו פסק שהטועה בשלש ראשונות חוזר לראש, שבאמת אין זה סתירה כלל, מאחר שהכרענו לחלק בין יחיד לציבור, ובציבור אין חוזרים לראש כנ"ל.

ואף אם אמנם חילוק זה הוא שיטה יחידאה, שרק המאירי כתב כן, אבל חידושיהם חידושים נפלאים ויסודיים [ואיני יודע למה העולם אינם אדוקים בחידושי המאירי כל כך], אלא שלא היה נמצא בידינו במשך כל הדורות, שרוב ראשונים כהרשב"א והריטב"א כבר הם נמצאים בידינו משנים קדמוניות, משא"כ המאירי. ודבריו הנפלאים שכתב כאן מלמדים אותנו מהלך יסודי בעצם הנידון, ועיקר עניינו שהכלל הוא שאין מורים לומר קדושה שני פעמים.

והנה באמת בסימן קכ"ו אין מדברים רק מיחיד, אלא המחבר מדבר להדיא גם מש"ץ שטעה בשלש ראשונות, וזה לשונו (ס"ב): 'ש"ץ שטעה ואינו יודע לחזור למקומו, יעמוד אחר תחתיו וכו', ואם היה בשלש ראשונות, מתחיל בראש', ואם כן קשה לבטל הלכה זו שחוזר לראש התפילה ולומר שהיני דוקא ביחיד, שהרי ברור שהמחבר לא פסק כהמאירי [ולא היו תחת ידו חידושי המאירי שעדיין לא נתגלו בימיו], וקשה לחלוק על זה.

אבל קדושה היא פרשה אחרת, שהרי יש לנו את דעת הירושלמי שלא רצו להצריך לומר שוב קדושה, וגם המאירי פסק שלא להתחיל מראש התפילה בכדי שלא לומר שוב קדושה. ונמצא לפי זה, שענין זה שלא לומר קדושה שני פעמים נחוץ יותר מההלכה הזאת שאם טעה בשלש ראשונות חוזר לראש, שהרי המאירי הורה לבטל הלכה זו מפני זו.

היוצא לנו מכל האמור, שאמנם על המחבר שפסק בסימן קכ"ו לחזור לראש התפילה גם בחזרת הש"ץ אי אפשר לחלוק, ואין אנו יכולים להורות לש"ץ שטעה וחתם 'הקל הקדוש' שיתחיל שוב רק מ'אתה קדוש', אבל על כל פנים דבר זה אנו רואים שענין שמו"ע לחוד וענין קדושה לחוד, ואין החיוב של קדושה מקושר דוקא עם השמו"ע, שהרי אף על פי שבעצם

יש חיוב לחזור שוב מתחילת שמו"ע, מכל מקום כבר יצאו חובת קדושה, עד שמחמת כן אנו מורים שהש"ץ לא יחזור לראש התפילה אלא ל'אתה קדוש' בכדי שלא יצטרכו לחזור ולמר קדושה [כדברי המאירי].

ואם כן, אף על פי שאכן להלכה למעשה אנו נוהגים, שגם אם הש"ץ טעה בשלש ראשונות חוזר לראש התפילה [ולא רק יחיד שטעה], והיינו כפי דברי המחבר, אך מכל מקום קדושה אין צריכים לחזור ולומר, והכרעה זו בנויה על דברי הירושלמי בהמעשה של טיטי, שהש"ץ שעמד תחתיו המשיך מ'לקל ברוך', ולא חזר לראש הברכה בכדי שלא יצטרכו לחזור ולומר קדושה. וזו היא פשרה נכונה.

ומי שרוצה לחלוק הרשות בידו, שכן במטה אפרים פסק להדיא שצריך לומר שוב קדושה, וכמו שהתעוררו הציבור בזה והקשו מדברי המטה אפרים, אבל רק רציתי להסביר מה היה החשבון, ולמה היתה ההוראה כן שלא לומר שוב קדושה, והיינו על ידי עשיית פשרה בין הבבלי לירושלמי שלא תהיה פלוגתא בין שתי הלכות אלו, וזה עולה יפה מאוד, שאפשר לפסוק הלכה כשניהם.

דער איבערשטער זאל טאקע העלפן מ'זאל האבן געזונטע דאגות...!

---

1 אחר השיעור אמר אברך אחד לרבינו, שהרי אמרו חז"ל (חולין צא): שהמלאכים למעלה ממתנינים לומר שירה לפני הקב"ה, והקב"ה מצוה להם להמתין עד שיאמרו בני ישראל קדושה, ומכיון שאמרנו קדושה כבר התחילו המלאכים לומר שירה, ואם כן אי אפשר לחייב לחזור ולומר קדושה, שהרי יתבלבל כל הסדר למעלה. ורבינו נהנה מאוד מדברים אלו.

פטרון מכון

פטרון המכון

לחודשי אלול – תשד"ו

ידידינו עוז העומד תמיד לימינינו, האברך החשוב והמפואר חוב"ט בחר"ת ולן בעומקה, ישר דרך ונעים הליכות, המעוטר בכל המעלות ובעל מידות מוזהבות ויראתו קודמת לחכמתו, חכם לב יקח מצות צדקה וחסד בכל מאדו, אומר מעט ועושה הרבה מאד, המעוטר בכל המעלות ובעל מידות תרומיות ומוזהבות אהוב על הבריות ומשובח ומפואר בפייהם לשם ולתפארת, בנש"ק פרע"ח

דבוק בכל לב ונפש לכ"ק חמיו מרן רבינו זי"ע
ולא משה ידו מתחת ידו באהבה רבה במסירות נאמנה

הרה"ג **ר' שלום**
פאסקאוויטש שליט"א
חדב"ג כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק צצוק"ל זי"ע

שהוזיל זהב מכיסו לממן הוצאות המכון
להוציא לאור עולם תורתו המאירים
של מרן זי"ע להאיר לארץ ולדרים

יבורך מן השמים, בכפל כפלים, בשפע רב מלוא חפניים, ויזכה עוד רבות בשנים, להרבות פעלים, ולהגביר חיילים. ויהי חלקו בנעימים, בבנים ובני בנים, בתורה ובמצוות עוסקים. תענוג רוב נחת, תורה וגדולה משולבים כאחת. ששון ושמחה ירוויה, וכל אשר יעשה יצליח